

İSTANBUL ŞARKILARI

ŞEHRİN MÜZİKLİ TARİHİNDE KAZI ÇALIŞMALARI

GÖKHAN AKÇURA

İÇİNDEKİLER

İncesazdan Gazinoya /	7
Alaturka Revüler Salgını /	43
Saz Ve Caz Vapurları /	57
Aşk Fısıldayan Ses: Neveser Kökdeş /	71
Hop Hop Gelen Var /	81
Oyuncu Kollarından Sulukule Evlerine /	89
İstanbul Tavernalarını Kim Kurdu? Elcevap: Gaskonyalılar /	123
Bir Kahramanlık Öyküsü: İstanbul Radyosu /	137
İstanbul Şarkıları /	153
Türk Tangosu /	163
İstanbul'da Bir Arjantinli: Eduardo Bianco /	169
Mazi Kalbimde Bir Yaradır /	181
Son Dans Profesörü: Panosyan /	195
Josephine Baker İstanbul'da /	211
Adalar Revüsü /	221
Caz Kralı Gregor'un Fantastik Geceleri /	227
Macar Rapsodisi /	245
Sallan Yuvarlan. Rock and Roll İstanbul'da! /	259
"Kızlara Girls, Erkeklere Boys Derdik". Cumhuriyetin ilk döneminde operetlerin bale şefleri /	279
Az Masraf Çok Eğlence! Türkiye'nin İlk Diskoteğinin Öyküsü /	291
Türk İkilileri /	299

BAYAN SEYYAN

Sahibinin Sesi

EN SON ÇIKAN

TÜRKÇE PLAKLAR

LISTESİ

İLAVE
Nº

1092

His MASTER'S VOICE

SUPPLÉMENT
Mart-Nisan

Hop Hop Gelen Var

Erken dönem Türkçe pop müzik

Kim demiş Türkiye’de pop müzik 1960’lı yıllarda başladı diye? Hayır efendim! Bakmayın siz, “Bak bir varmış bir yokmuş”un milat olarak gösterilişine... Sorsanız, ilk aranjmanın da “Her Yerde Kar Var” olduğunu iddia edeceklerdir. Hadi canım sen de! Biz şimdi zaman makinesine binip çok daha eskilere gideceğiz ve bu işin böyle olmadığını tanıklarıyla göstereceğiz... Pop müzik dediğin nedir ki zaten? O sıralar moda olan müziklerin, popüler olarak dinleyicilere sunulması değil mi? Tamam o zaman, pop müziğin ilk örneklerini kantolarda bile bulabiliriz. Şamran’ın okuduğu balo konulu nihavend mazurkası Nuhbe-i Elhan’da yer alır. O dönemin moda gezintileri de jardenlerle, bastonlarla, şık delikanlılarla, fayton-da poz atmalarla girer kantolara... Virjini “Benim sevdiğim bahçede gezer” diye belirtir düşüncesini. İlk bisiklet kantosunun Şamram Hanım tarafından söylendiğini *Şamlı İskender Nota Mecmuası*’nın tanıklığı sayesinde öğreniriz.

Hadi kantoları sahne müziği diye bu kaleimde saymayalım. O zaman mecburen Cumhuriyet’in ilk yıllarına ışınlanacağız. Bu dönemde yaşamın her alanında hızlı değişimler yaşanıyor elbette. İnsanlar yeni bir kimlik peşinde koşuyorlar. Yıllardır topluma egemen olan töreler bir yana bırakılıyor, modern yaşamın ne olduğu keşfedilmeye çalışılıyor. Eskiden yeniye doğru dört nala bir koşudayız. Cumhuriyet beraberinde Latin harflerini, şapkeyi, smokini, yerli malı haftalarını, kadın haklarını, halkevlerini, eğitim seferberliğini, köylünün efendiliği söylemini, medeni hukuku getiriyor bileneceği gibi. Ama öte yandan elektrik, otomobil, dans mektepleri, konfor, permenant, güzellik yarışmaları, bira bahçeleri, sinema, caz, var-yete ve plaj kıyafetleri de açılan kapıdan içeri giriyor. Cumhuriyet kendi ansiklopedisini hazırlamaktadır.

Bu dönemde en önemli değişimlerden biri de müzik alanında yaşanır. Gramofon hayatın her alanında yayılmış, radyo evlere girmeye başlamıştır. Osmanlı döneminden miras kalan klasik Türk musikisi, kanto, operet yine gündemdeki ağırlığını korumaktadır. Ama yeni müzikler de girmiştir yaşama. Batıdan gelen etkilerin pop müzikteki karşılığı tangolar, fanteziler, valsler gibi yeni dönem şarkılarında karşımıza çıkmaya başlar. Sahibinin Sesi, Odeon, Colombia, Favorite, Polydor ve diğer plak şirketleri ardı ardına bugün taşplak dediğimiz 78 devirli plaklar sürer piyasaya. Bu plaklara yansıyan şarkıların bir bölümü batıda popüler olmuş parçaların Türkçe sözlü versiyonları, yani çok daha sonraları aranjman diye tanımlayacağımız şarkılardır. Bir bölümü ise Türk beste-

cilerin yazdığı ve kataloglarda “fantezi” sınıfına sokulan şarkılardır... Muhlis Sabahaddin (Ezgi), Karındaş Mahmut Bey, Yesari Asım (Arsoy), Dramalı Hasan Bey, İzmirli Hayri Yenigün Bey, İsmail Hakkı Bey, Kaptanzade Ali Rıza Bey, Cümbüş Mehmet karşımıza sık sık çıkan besteciler arasındadır.

Dönemin en önemli yeniliklerinden biri, plakların kadın sesini eskisiyle kıyaslanmayacak oranda yeni mekânlara taşımakta oluşudur. Her plak şirketinin katalogunda kadın yıldızların baş köşede yer aldığı görülür. Deniz Kızı Eftalya, Safiye Ayla, Hamiyet Yüceses, Müzeyyen Senar, Afife Hanım, Suzan Lütfullah, Fikriye Hanım, Seyyan Hanım, Lale ve Nergis hanımlar öne çıkan isimlerdir. Bunların çoğu meraklıları tarafından bugün de hatırlanır. Bir de ikinci planda kalan, artık pek karşımıza çıkmayan, unutulmuş kadın şarkıcılar vardır: Mahmure Handan, İfakat, Makbule Enver, Afitap, Fahriye, Küçük Nezihe, Hikmet Rıza, Mürşide, Leman Ekrem, Mediha Zeki, Necmiye, Süheyla Bedriye, Vedia Rıza isimlerini günümüzde ancak koleksiyoncular tanır. Onların sayıları da malum, pek azdır. Bu şarkıcılara Park Otel Orkestrası, Popof Orkestrası gibi alafranga topluluklar eşlik etmektedir. Zaman zaman yeni kurulan İstanbul Radyosu’nda program yaparlar. Biraz çaba gösterenler Cemal Ünlü’nün, bu dönemin seslerini taş plaklardan (çoğu Kalan Plak tarafından yayınlanan) CD’lere taşıdığını da keşfedebilirler.

Popüler müziğin rağbette olduğu mekânlar arasında gazinoları da saymak lazım. O dönemde kışları Mullenruj, Ambasadör, Londra Birahanesi gibi kapalı mekânlarda, yazları ise Belvü, Panorama, Küçük Çiftlik, Çubuklu Bahçesi, Beyazpark, Sarayburnu gibi bahçelerde alaturka müziğin yanı sıra, popüler müzik temsilcilerinin de sahne aldıklarını görürüz. Söyledikleri şarkıların sözlerine, Cumhuriyet’in gündelik yaşama getirdiği yeniliklerin, pek revaçta olan asri yaşamın yansıdığı açıkça görülür. Afife Hanım’ın (bu tiyatrocü Afife değildir) Avrupa’da moda olan şarkılara Türkçe sözler yazılmış şarkıları çok tutulur. “Ali Baba” şarkısı balo teması etrafında gezinir, arka yüzde yer alan “Ramona”nın Türkçe adı ise aslında “Ah moda”dır ve modanın bütçeye getirdiği sorunlar hakkında şikâyetle bulunmaktadır. Bu şarkıların sözleri dönemin pop müziğinin genel havasını anlamamıza yardımcı olacak. Önce Ali Baba, sonra Ramona...

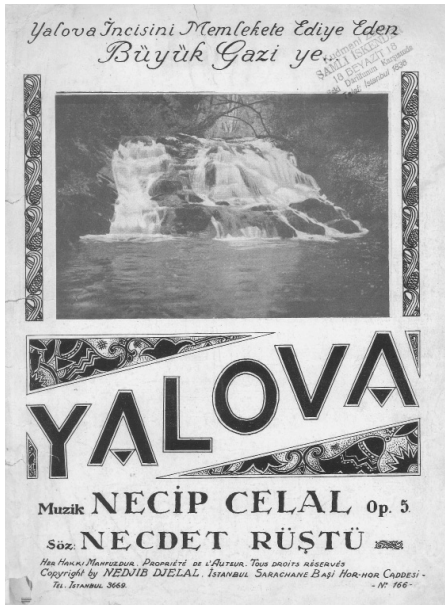
*Götürelim ağlıyor Ali Baba / Herkes çocuğu ile baloda
Korkma baba gelecek Ali Baba / Eski göz ağrın happe molla
Hayde çabuk bekliyorlar bizi / Çoluk çocuk kızlar dizi dizi
A cici Ali Baba, çabuk ol kuzum baba / Gitmiş senin düşük don hasba
Çabuk baba görelim gidip baba / Daha neler neler baloda
Aman sakın dans edeyim deme / Büfeden hiç bir lokma şey yeme
Olur mu Ali Baba, param yok aman baba / Rezil oluruz bak bir daha.*

Suzan Lütfullah

Ah moda, ocağıma incir diktin ah / Ah moda, ceplerime darı ektin
 Bakkalın kasabın hesabını tehir ettin / Böreğin tatlının yüzüne hasret ettin
 Ah moda hele ayda bir gelişin / Ah moda o sahte cilve edişin
 Beni vereme döndürdü mahf eyledi... / Ah moda kahrolası moda
 Ah moda verem olasıca moda / Oduncu kömürcü yakama sarılıyor
 Bu evin sahibi hep kira bağıyor / Ah moda kahve şeker bile bitti
 Son moda üstüne tuz biber ekti / Evin kilerine iflas tüy dikti.

Şarkı sözleri arasında dolaşmayı sürdürüelim. Karındaş Mahmut Bey, “Kadınlarda değişen moda” şarkısını söylerken, Seyyan Hanım, “Ne kadar çapkın şeysin” diyerek âdeta karşılık verir: “Ne kadar çapkın şeysin / Ne kadar cici şeysin / Uzat dudaklarını / Dudaklarıma deysin.” Fikriye Hanım ise konuya cepheden girer: “Haydi öpüşelim”. Jale Hanım’ın plağa okuduğu rumba “Asri Kızlar”, Kaptanzade Ali Rıza Bey’in yazdığı fokstrot “Bar Çiçeği”, Mukadder Hanım’ın söylediği “Şişli Güzeli” benzer temaları izler. Moderleşen semtler de pek revaçtadır şarkılarda. Bayan Müzeyyen ve Şükran’ın “Maçkalı”, Yesari Asım’ın (Arsoy) “Beyoğlu’nda pek dolaşma” Mahmure Handan’ın “Bir Adalı, Bir Modalı, Bir Kadıköylü”, Seyyan Hanım’ın “Kalamış Gülü” (fokstrot), Sadettin Kaynak’ın “Güzel Fülürya (Florya)”sı buna örnek verilebilir. Yalova temalı şarkılar ise ayrı bir yekün tutar. En ilginç Necip Celâl’in yazıp “Yalova incisini memlekete hediye eden büyük Gazi’ye” ithafı ile yayınladığı “Yalova” şarkısıdır. “Köpüklü suların beyaz ufkun beyaz / Geleceyiz kaplıcalarına bu yaz / Senin yeşil yollarında gezeceyiz / Yalova bekle bizi bu yaz.”

Bu dönemin pop müziğini ele alırken, Suzan Lütfullah’dan söz etmeden geçmemeli. Suzan Hanım, Cumhuriyet döneminin, batılı ölçülerle ilk Türk primadonnasıdır. 1925 yılında henüz on yedi yaşındayken sahneye adımını atan Suzan Lütfullah, ünlü oyuncumuz Lütfullah Sururi’nin eşi ve Gülriz Sururi’nin annesidir. Suzan Lütfullah asıl büyük ününe Süreyya Opereti’nde kavuşur. Bu topluluğun 15 Haziran 1928 tarihinde oynadığı ilk operet olan *Asaletmeab*’dan başlayarak, 1932 yılındaki ölümüne kadar topluluğun vazgeçilmez primadonnası olmuştur. Suzan Hanım, döneminin eleştirmenleri tarafından da çok beğenilen bir sanatçıdır.

“Erken dönem pop müzik” açısından önemi ise, 1929 yılında doldurduğu plaklarda karşımıza çıkar. Gazetelere yansıyan haberlere göre Suzan Hanım 20 Temmuz 1929 günü Polydor plak fabrikasının davetiyle Sirkeci’den kalkan Orient Ekspres ile Berlin’e gider. Beraberinde eşi Lütfullah Sururi ve Süreyya Opereti’nin müzik yöneticisi Mösyö Kapoçelli vardır. Bir süre sonra yine gazetelerden Suzan Lütfullah’ın Berlin’de “otuz kadar gramofon plağı” doldurduğunu öğreniriz. Bu plaklarda tango, vals, fokstrot gibi, aslı Almanca olan şarkıların Türkçe sözlerle seslendirildiğini görürüz.

Birkaçını sıralayalım bu şarkıların: “İstanbul Hatırası”, “Aşk Bir Muamma” “Çingene / Memleketim”, “Ah Erkekler!”

Modern yaşamın koridorlarında dolaşmayı sürdürürken, Seyyan Hanım’ın “Daktilo”yu, Muganni Hamit Bey’in, “Tayyare”yi, Fikriye Hanım’ın “Kotra”yı, Mediha Hanım’ın “Yo-Yo”yu söylediğini görürüz. Plaklar ve notalar bu ilginç mirasın tanıklarıdır. Bu gezintiyi Mahmure Şenses’in otomobiline binip söylediği “Hop Hop Gelen Var”ı dinleyerek bitirelim:

*Sür oto Karşıyaka’ya / Bakma çok şakaya / Kızın birisi geliyor / Bak şu fiyakaya
Elbisesi pek son moda / Yer var otumuzda / Ah ne güzel beyaz ten var / Hop hop
gelen var.*

*Sür oto Cevizaltına / Ne varsa bahtına / Denizde banyo alalım / Biralara bakalım
Saz bize çalsın söylesin / Göynümüz eğlensin / Kalbimi bir kız delen var / Hop hop
gelen var.*

*Sür oto Çakalburnuna / Hayde öttür korna / Rakı bira meze boldur / Durma bize
doldur*

Eğlencemizle kaynarız / Danseder oynarız / Kalbimi bir kız delen var / Hop hop

YESARİ
ASIM

SAZ
71

BAYANLAR, BAYLAR

Bayan Semiha ve Yesari Asim Arsoy tarafından Kolumbia plâklarına okunmuştur.

Plâk No. 17307

EK: 2
Dönemin plaklarından bir seçki

Afife Hanım. Ali Baba (fokstrot) Odeon 202025/ Ramona” (vals) Odeon 202567 (Süreyya Opereti’nin solistlerinden. 1929. Fransa’da kaydedildi.)

Karındaş Mahmut Bey, “Kadınlarda değişen moda” Sahibinin Sesi AX 1304.

Seyyan Hanım. “Ne kadar çapkın şeysin” Dramalı Hasan Bey. Sahibinin Sesi AX 2058.

Fikriye Hanım “Haydi öpüşelim”. İzmirli Hayri Yenigün bey. Sahibinin Sesi AX 2057.

Mukadder Hanım. “Şişli Güzeli” Dramalı Hasan. Sahibinin Sesi AX 2053.

Süreyya Opereti “İçelim Bol Bol Şampanya” (*Asaletmeap* Opereti’nden) Müz. Muhlis Sabahattin Ezgi. Solistler: Avni Bey, Nuri Bey, Afife Hanım, Lütfullah Bey, Suzan Lütfullah 1928. Colombia.

Suzan Lütfullah, “Ah Erkekler” Operet. Almanya’da dolduruldu. Beste Buriely Butet. Polydor. 1931-32. Orkestra şefi: Carlo D’Alpino Kapoçelli (baba).

Seyyan Hanım “Daktilo” fokstrot. 1933-35. Sahibinin Sesi. Beste: Cümbüş Mehmet.

Mediha Hanım (koro ile). Mildan Niyazi Bey tarafından bestelenen “Yo Yo. Bir moda saldın”/ Çak çak da gel” Odeon 202947.

Mahmure Şenses, “Hop Hop Gelen Var” Sahibinin Sesi. 1935-40. Besteci: Dramalı Hasan. Keman, piyano, banjo, davul, saksafon.

Nihal [Münire] Hanım, “Yalova Türküsü”. Sahibinin Sesi AX 1677.

Mahmure Handan hanım, “Bir Adalı, Bir Modalı, Bir Kadıköylü” Sahibinin Sesi AX 1518.